

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

725.09/

Szerző: *Pásztor Mikály*

Hely

Cím: *Magdolna-város*

Idő

"1938"

Forrás: *Magyar Hírlap*

Személy

Bu.

1938 VII. 10.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

MAGDOLNA-VÁROSA ÉS EGYÉB TÖRTÉNETEK

Mindössze huszonöt napja, hogy hivatalosan is megalakult Magdolna-város. Budapest új kerülete s már kezdjük meg tanulni és megszokni a nevét. Szerencsés gondolat volt, hogy a „szegények városát” Magyarország kormányzójának arany szívű hitveséről nevezték el, ki ebben a kerületben kezdte meg gyermekmentő akcióját, mely ma már egész Budapestre kiterjeszkedik. Magdolna-városával együtt most már a főváros öt hatalmas területét jelzi női név. A *Terézvárost* tudvalevően *Mária Terézia* után, az *Erzsébetváros* *Erzsébet* királyné után kapta a nevét. IV. Béla király leánya: *Boldog Margit* adott nevet a *Margitszigetnek*, melyet valaha régen *Nyulak Szigetének* neveztek. A *Krisztinavárost* viszont *Mária Terézia* leánya után nevezik *Krisztinavárosnak*.

Hogy a főváros akkora külső területei, mint amilyen az *Angyalföld*, a *Zugló* és a *Lágymányos*, önálló kerületté váltak és közigazgatási önkormányzatot kaptak, ez mutatja, hogy mekkorát kellett fejlődnie ezeknek a területeknek, melyeken harminc-negyven esztendővel ezelőtt még szántottak. Például a *Magdolnavárost*, mely magában foglalja a hatalmas *Angyalföldet*, ma több mint 82 ezer ember lakja.

Vajjon miképpen jutott nevéhez az *Angyalföld*? A száz év előtti térképeken még nyoma sincs az *Angyalföld* elnevezésnek. *Bika-Kaszáló* néven szerepel ez a vidék, melyet a *Rákospatak* vág kétfelé. Ellenben a *Rákospatak* mellett van az *Ördögmalom*, melyet a régiek *Teufelsmühle*-nek neveztek és nagyon valószínű hogy a pesti humor azért nevezte el a *Teufelsmühl*-től keletre eső kaszálókat *Engelsfeldnek*, hogy az ördögöt megkülönböztesse az *angyaltól*. Az *Engelsfeldből* aztán *Angyalföldet* fabrikált a magyarosítás, nem *Angyalmezőt*, amint kellett volna. A *Crenfeld*-ből is így származtatták a régiek a *Kelenföldet*, pedig a *Greenfeld* helyesen írva tulajdonképpen *Grünfeld* volt, tehát *zöldmező* lenne a magyar fordítása.

Angyalföld és Zugló története

Az *Angyalföld* különben a legszegényebb, leghírhedtebb külső része lett a régi *Pestnek*. *Koldustanyák*, *zsebmetzők*, *betörők* birodalma volt az *Angyalföld*. Egyetlen nevezetessége a „*bolondok háza*”, melyet hivatalosan *Angyalföldi Elme-egógyógyító Intézetnek* neveztek, hogy meg-

különböztessék a másiktól, a *lipótmezeitől*, mely 78 évvel ezelőtt épült. Egyébként nem árt tudni, hogy a *Hüvösvölgy* *szomszédos* és a *Kecskehegy* aljában elterülő *Lipótmezőt* 1820 körül vásárolta *Buda városától* egy *Göpp Lipót* nevű molnár. *Lipótmező*-nek ezt a gyönyörű területet *Göpp Lipót* uramról nevezték el aztán — nyilván a barátai és ismerősei, mert a közmunkatanács abban az időben még nem exisztált.

Ha *Göpp Lipót*, a *budai molnár* meg tudta vásárolni a *Lipótmezőt*, az *Angyalföld jórészt* meg egy *Krausz Mayer* nevű *pálinkás* vásárolta össze apránként, *hihetetlenül olcsó* pénzért. Ugyhoggy végül már „*Krausz Mayer városának*” *gúnyolták* az *újságok* az *Angyalföldet*. 1911-ben a *néphumor* *Tripolis*-nak keresztelte el az *Angyalföldnek* ama részét, melyet a *Rákospatak*, a *Béke ucca*, a *Balzsam ucca*, a *Palotai út* és a *Madarász ucca* bekerít. Akkor *harcoltak* ugyanis az *olaszok* *Tripolis*-ért, azért a *Földközi tenger* partján elterülő *északafrikai országért*, mely most *Barkával* és a *környező területekkel* együtt *Lybia* néven *olasz birtok*. A *lexikon* azt mondja róla, hogy a *tengerpart* és az *oázisok* kivételével az egész *Lybia* csupa *sivatag*. Nos hát, ez a megállapítás akkoriban nagyon ráillett az *Angyalföld „Tripolis”* nevű területére is.

1910-ben nagy *szabályozási programot* dolgoztak ki a *városházán* s hogy *kivegyék* a *telekspekuláció* kezéből a *városfejlesztés* irányítását: a *törvényhatóság* a *külső részek*eken nagy *telekkomplexumokat* vásá-

rolt össze. Akkor vették meg az *Angyalföldön* *Krausz Mayer* 250 holdját, meg a *Hieronymi—Arkay*-féle ugyancsak *angyalföldi fekvőségeket*. Akkor vásárolt telkeket a *főváros* a *Zuglóban* és a *Kelenföldön* is. A *Zuglóban* *gróf Andrássy*

Gézáné 77 holdas *telekkomplexumát* vette meg, de *alkudozott* a *bánati nábobnak*: *Dungyerszki Lázárnak* száz hold nagyságú területére is. A *Kelenföldön* a *Bogisich* féle telkeket váltotta magához. Ezeket a hatalmas területeket *ellátta* *közművekkel*. *Szabályozási* *plán*mot *készített* rájuk a *város mérnöki hivatala*. *Egész sereg iskolát*, *kislakásos bérházat* épített *Budapest* és akkor *indult* meg a *fővárosban* az a nagy *építési láz*, mely egészen a *világháború* kitöréséig *munkát* és *kenyeret* adott *iparnak* és *kereskedelemnek*.

Már akkoriban azt *tervezték* a *városházán*, hogy a *Zuglóban*, az „*Alsó-Rákosi Rétek*” *helyén* egy *akkora új várost* építenek, hogy az *új városban* *idővel* *hatszáz*ezer *főnyi népességet* el *lehessen szállásolni*. A *világháború* megakadályozta a *terv* *realizálását*, most azonban mégis *új város* *támadt* a *Zugló* *helyén*. Az *új városnak*, melynek ma *nyolcvanezer főnyi* a *népessége*: *Rákosváros* az *új neve*.

Jó *név* ez, de *azért* mégsem értem, hogy *mire* *kell*ett ez az *új név*, *mikor* a *régi* is *megfelelt*. A *Zugló* *szó* ugyanis még a *török uralom* előtti *időkből* *maradt* *ránk örökségként*. A „*zugló*” *eredetileg* *dülő* *név* volt és *nem* *zuglónak*, hanem *Szuglónak* *ejtették*. A „*Szugoly*” *már* 1530-ban

előfordul az *Ersekújvári Codex*-ben. A főváros levéltárában egy 1816. évről való aktán találkozunk a „Szugló”-val első ízben, míg egy 1819-ből való írás már „Kis és Nagy Szugló”-ról beszél. Azt mondja ez az akta, hogy nád és fű terem rajta. Egy 1834-ből való akta, „der sogenante kleine und grosse Szugló”-ról emlékezik meg. A tájszótár szerint zugot, szegletet, sarkot értettek alatta. Vagyis egy nagyon régi magyar szót küldtek nyugalomba a „Rákosváros” kedvéért, egy olyan magyar szót, melyet a XIX. század elején még a németül beszélő Pest is használt.

A Zugló különben, nem is olyan nagyon régen, arról volt nevezetes, hogy kitűnő salátát, retket és hasonló jókat termesztettek rajta a bolgár kertészek. Ezután majd emeletes házak, bérkaszárnák fogtak nőni ott, hol valamikor a bolgár kertészek dolgoztak.

„Csikágó”

A Rákosváros, meg a Magdolnaváros karrierjén érdekes megvizsgálni egy városrész kialakulását, fejlődését. Nagyon jó példa erre a „Csikágó”, meg a Keleti pályaudvar környékének fejlődéstörténete. Ahol most a keleti pályaudvar terpeszkedik: hatvan esztendővel ezelőtt jóformán ott volt Pest város vége. Köröskörül csupa konyhakert, meg rózsakert. A mai Rózsák terén (Szegényház tér) volt a régi baromvásár. Egy napon aztán egy Ocker nevű kertész kezdte összevásárolni a telkeket. 10—20 osztrák értékű kracjárt adott négyszögöléért. Mikor pedig már volt kertes telke jócskán: eladta házteleknek és meggazdagodott a telekspekuláción. Akkortájtban — a 70-es évek végén — történt az is, hogy egy fiatal ember, ki Amerikában megszédte magát, hazajött a tengerentúlról és megpróbálta itt is az „amerikai stílust”. A mai Grassalkovich uccában fölépített egy egész uccasort; száz darab házat, jobban mondva száz darab egymáshoz ragasztott, egymással szervesen összenőtt házat. Egy napon azt vették észre a pestiek, hogy eltűntek az Ocker rózsá-, meg salátakertjei és márolholnapra egy új város nőtt ki a helyén. Valósággal amerikai tempóban épült ki ez az új városrész, a megsakkockázott területen. Azt a négyszögű területet, melyet a Damjanich ucca, Rottenbiller ucca, Thököly-út és Aréna-út ölel körül, *Csikágónak* nevezték el. A régiek ma is így hívják. Ide szorult, ebbe a négyszögbe a rohamosan fejlődő Pest szegénysége. A József főherceg-szálló mellett állott — de alig állott — egy ütött-kopott hírhedt kocsmá. *Mezilábas* volt a neve. Ez volt ennek a vidéknek a kaszinója. Gyöngeszebű és gyöngé erkölcsű volt a mai Baross tér környékének akkori publikuma. Estefelé nem volt tanácsos revolver nélkül erre járni. A „gyöngé publikum” főfészke egy Nefelejts uccai

ház. Fogorvos volt a bérkaszárnya tulajdonosa. A fogorvosnak az Ovóda uccában is volt háza és a mende-monda elhíresztelte, hogy a két házat földalatti folyosó köti össze. A rendőrség azért nem tudja elcsípni azokat a „híreseket”, kiknek a fogorvos házában van a kvártélyuk. Kerítőnök, uccai lányok és uccai lányok lovagjai, meg egy sereg nagyon szegény kisiparos lakott ebben a házban, melynek voltak első és hátsó udvarai. Itt volt a pederaszták vára, itt volt a pesti kínaiak fészke is. Itt lakott báró Mednyánszky, a nagyszerű festőművész is, ki figurális képeihez „a házból” válogatta ki modell-

jeit. Egyik képét, melyen három csirkefogót örökített meg, kiállította az 1900-i tárlaton, melyet a király is megtekintett. A szófukar hadur Mednyánszky képe előtt megállott. Nagy szakértelemmel szemlélte meg a festményt és örömmel fordult oda a művészhez:

— Nemde, bányamunkások?! — mondta.

— Igenis felség! És csavargók! — válaszolt a kérdésre Mednyánszky és szomorúan mosolygott.

Ilyen volt valamikor a Csikágó. Ma persze másmilyen.

Pásztor Mihály